

JOHAN PETER KØBKE

Født 25. juli 1763 – Død 1. februar 1829

Billedet er tegnet af hans
fættersøn, maleren Christen Købke.

Lokalhistorisk Forening 1982

FIRE ÅR AF ALHEDENS HISTORIE (1796-1800)

Ud over pastor Carstens' i 1839 udgivne "Bemærkninger over Alheden og dens Colonier" er der, mig bekendt, ikke skrevet noget af samtidige, der belyser denne første periode af de tyske kolonisters tilværelse på Alheden. Og dog ! – I 1824 sad i København en gammel, blind præst og skrev sine erindringer. Hans navn var Johan Peter Købke. Født den 25. juli 1763 i København som næstældste søn af baker Jakob Berent Købke og hustru Susanne Cathrine Weidenhaupt. Faderen betegnes som en forstandig, duelig, virksom og særdeles agtet mand, der også var formuende. I 20 år var han bagerlaugets oldermand.

Da begge Johan Peter Købkes forældre stammede fra Tyskland, blev han sendt i tysk skole. På den tid var pryglesystemet det herskende, og udenadslære det bedste bevis på gode evner. Selv om udenadslæren ikke var Johan Peters livret, klarede han sig dog godt i skolen og kom i mesterlektien. Efter tre år i denne blev han dimitteret i 1782 - dog uden at udmærke sig. Året efter tog han sin anden eksamen og udmærkede sig her i enkelte fag. I 1779 var han blevet konfirmeret i Petri tyske kirke.

Efter nogen vaklen med hensyn til valg af videre studium besluttede han sig for teologi. Der blev dog i de kommende år også tid til andet end læsning. Han deltog ivrigt i musik- og danseundervisning, gik meget i teater og blev medlem af et lille selskab, der mødtes til smørrebrød og punch for at synge og være muntre. Som det dengang var skik blandt teologistuderende, lånte han nogle gange, af en af de uddannede præster, prædikestolen om søndagen for at prædike.

Overtog faderens bagerforretning

Således gik nu tiden, vekslende mellem sjov og alvor, til han i 1786 indstillede sig til teologisk embedseksamen. Pludselig, uden forudgående sygdom, dør faderen i marts måned samme år. Moderen havde ikke lyst til at fortsætte bagerforretningen. Efter at have rådført sig med forskellige besluttede den teologiske kandidat sig til at føre faderens forretning videre. Han var da 22 år gammel.

Bagere havde dengang ret til, på 24 timer, at lade deres sønner ind- og udskrive som bagere; så efter en kort læretid gjorde Johan Peter allerede om efteråret sit mesterstykke hos bagernes oldermand. Kort efter, den 10. november, giftede han sig med Susanne Charlotta Meyer (f. 7. nov. 1769). Hun var datter af fhv. parykmager August Henrich Ernst Meyer og Helene Cathrine Rasmussen.

De første par år som baker gik nogenlunde; men drømmen, han havde haft om hurtig rigdom, gik ikke i opfyldelse. Som officer i borgervæbningen var han ofte kaldt ud til de forskellige strejker og optøjer, der dengang hærgede København. Også bagersvendene gik i strejke. Som stedfortræder for bagernes oldermand blev han flere gange kaldt til kronprinsen, den senere kong Frederik den 6. Kronprinsen frygtede brødmangel, og da Købke oplyste ham om, at de da stadig var nogle bagere, som bagte, så han noget forbavset ud. Han havde under deres tidligere møder antaget ham for en fuldmægtig. Sin sparsomme fritid delte han i disse år mellem læsning og en såkaldt Dreyers klub, hvor det mest var åndelige ting, man drøftede. Han gik også til forelæsninger for at forbedre sine danskundskaber og gik - uden synderligt held - til harpeundervisning.

Eksamen som teolog

Efterhånden som han så sine tidligere studiekammerater få deres afsluttende eksamen, begyndte han selv at længes tilbage til bøgerne. Han havde på det tidspunkt indset, at han ikke helt havde den merkantile ånd, der krævedes som bagermester. Han trak sig nu mere og mere ud af al selskabelighed. Begyndte at studere 4 timer om dagen og gik om lørdagene til forelæsning hos biskop Balle.

I 1794 bortforpagtede han bageriet og genoptog sine studier. Begyndelsen var dog svær, da de kundskaber, der krævedes i 1786, nu var aldeles forandrede.

Da alarmklokkerne i forsommeren 1795 forkyndte, at København stod i brand, måtte han stoppe læsningen og flytte bageri og gods ud af byen. Over 900 ejendomme nedbrændte totalt, og omkring 6.000 mennesker blev hjemløse. I juni måned gik han op til mundtlig eksamen og bestod med karakteren *haud illaudabilis* (2. karakter).

Den afsluttende eksamen fik han ved først at holde sin demis prædiken under professor Moldenhaver med karakteren *laudabilis* (1. karakter).

Den næste, den katechetiske prøve, foregik i Holmens kirke, og for denne fik han *laudabilis et quidem egregie* (1. karakter med udmærkelse).

Efter eksamen underviste han en tid piger på Døtreinstituttets skole. Om søndagen prædikede han, mest på tysk, i forskellige kirker, medens han ventede på, at der skulle blive et kald ledigt.

Præst på Alheden

Så blev Ahlhedens kald ledigt. Der krævedes en mand, der mestrede det tyske, da der i Frederiks kirke, som var bygget af de tyske kolonister (indviet 1766), skulle prædikes på dette sprog. Til kaldet hørte også et anneks i Karup, hvor der var en dansk menighed. Skønt et landsbypræsteembede ikke var Købkes højeste ønske, søgte han stillingen.

Den 27. maj 1796 modtog han kaldsbrev på embedet. Han var dog glad for overhovedet at få et kald; men madam Susanne var ikke begejstret for, med de fire børn, de da havde, at skulle rejse over til det helt ukendte. De håbede begge, at der senere skulle blive et købstadseembede ledigt. Landlivet følte de sig begge helt uskikkede til, og som landmand følte Købke sig helt uegnet. Studerekammeret var og blev ham kærest.

Tiden nærmede sig, da han skulle rejse over og tage sit nye "rige" i besiddelse. Konen kunne ikke rejse med, da hun snart skulle føde. Købke tog så alene af sted. Rejsen foregik over Kalundborg til Aarhus, hvor han aflagde visit hos biskop Janson, som embedet hørte under. Efter et par dage i byen gik rejsen videre til Frederiks præstegård.

Forstemmende indtryk af egnen

Den første søndag efter sin ankomst prædikede han både i Frederiks og Karup kirke. Formandens kone boede endnu i præstegården og var i den første tid behjælpelig med at vise ham rundt og fortælle om egnen. Den svære lyng, de magre marker og skovløsheden gjorde dog et forstemmende indtryk. Det sandede Karup endnu mere. Tiden gik dog ret godt for ham. Straks efter sin ankomst havde han søgt selskab med sine to nabopræster, nemlig den jævnaldrende Daniel Grønbech i Vium, der havde et net lille embede med en skøn præstegård på en ikke slet så ubehagelig egn.

Den anden var Gavert Nielsen til Dollerup og Ravnstrup, hvis præstegård ikke lå længere borte, end at han hver dag kunne gå derover.

Et stykke tid efter sin ankomst fik han af biskoppen i Århus bud om, at han skulle holde sin ordinationsprædiken den 15. søndag post (efter) Trinitatis. Hans prædiken til højmessén i Århus Domkirke vandt både biskoppens og stiftamtmand Ove Høegh Guldbergs bifald. Blot beklagede biskoppen sig over, at han endnu ikke havde hørt ham på tysk. Dagen efter fik han udleveret fire ark papir til besvarelse af nogle latinske spørgsmål. Efter at besvarelserne var godkendte, bad biskoppen ham oversætte noget af det nye testamente til tysk, hvorefter de førte en samtale på dette sprog. Også denne prøve faldt tilfredsstillende ud. Ordinationen var overstået, og Købke kunne rejse tilbage til Frederiks. Forinden gjorde han dog hans excellence stiftamtmand Guldberg sin opvarning.

Kartoffeltyskerne talte "kaudervælsk".

Søndagen efter sin hjemkomst til Frederiks blev han efter gudstjenesten indbudt til middag hos et af sognebørnene. Han blev forundret over næsten intet at forstå af det tysk, der blev talt. Det lød i hans øren helt kaudervælsk. En far sagde til sit barn: "Nim de kap ab, da komt de par" (tag huen af, der kommer præsten).

Da høsten dette år var ved at være forbi, overlod han gårdens drift til sin avlskarl, der også havde tjent hans forgænger Hans Munch, for at rejse til København efter sin familie. Avlskarlen hed Peer Skov og var fra Dollerup. Da Købke senere flyttede til Egtved, fulgte han med og tjente ham, indtil han blev gift med en gårdmandsdatter fra egnen, hvis fædrengård de så overtog.

Midt i september var familien samlet i København. I den mellemliggende tid havde konen født en datter. Købke fik nu solgt bageriet og med familien afviklet, hvad de havde haft stående af penge i bageriet. Overskud blev der ikke noget af, men ca. 1.000 Rdl. i tab. Sidst i oktober 1796 forlod han med sin kone, hendes søster og 5 børn København.

Denne gang foregik rejsen med 4-spændt karet til Kalundborg, hvorfra man sejlede til Århus. Derfra videre med vogn til Anst, hvor der blev overnattet på kroen. Næste dag nåede de Vium, hvor de blev et par dage som pastor Grønbechs gæster.

I en stærk storm ankom de den 7. november til præstegården i Frederiks. Deres møbler og andet gods var endnu ikke nået frem, skønt det var afsendt 8 dage, før de selv forlod København. Pastor Nielsen i Fallitzgårde og nogle af deres naboer lånte dem dog straks sengeklæder og det nødvendige husgeråd. Mad til de første par dage blev også givet dem.

Nogle dage senere ankom en vogn fra Århus med deres chatol. Resten af flyttelæsset blev nu af nogle af sognets beboere hentet og kørt hjem til Frederiks.

Frit udsyn fra præstegården

Egnen så på den tid noget anderledes ud, end den gør i dag. Stod man ved præstegården, var der ingen træer eller bygninger, der hindrede udsynet bortset fra kirken på den anden side af Havredal-Grønhøjvejen. Man kunne fra gården se til begge byerne, der så nogenlunde ens ud. Gårdene lå på begge sider af den brede vej, som gik midt igennem byerne. Midt på denne vej var den fælles brønd placeret. 2 længer og et kvæghus bestod gårdene af. Boligernes indretning var på den tid enkel og bohavet ret simpelt, men mange steder ret net.

Hos alle var sengestederne forsynet med et omhæng af pænt stof. De andre kolonisteder, man fra præstegården havde udsyn til, var Tre- og Firehuse. Mellem præstegården og Grønhøj lå der et par gårde, som af Købkes forgænger blev kaldt Altona (x). Navnet havde han givet dem, fordi deres kvæg ofte kom ind på præstegårdens marker.

(x) forstad til Hamburg, der gennem tiderne har haft mange forrettigheder.

Købke noterede sig også, at nogle af kolonisterne var temmelig høje og stærke, og at der var en del virkelig pæne koner; dog også nogle, der virkede ret soagtige. Kolonisterne arbejdede hårdt for deres udkomme, og både sønner og døtre måtte hjælpe til ude som inde. Havde de overflod, levede de flot; men blev der strænge tider, kunne de godt nøjes med deres tørre kartofler - og det uden at kny.

Kartoffeltyskerne og kirken

Befolkningen var særdeles nette, når de mødte op i kirken.

Det var ikke nogen almindelig bondedragt, de bar. Mændenes påklædning var en art kjole og vest, og nogle af dem bar en trekantet hat. Konerne kom gerne i sort stoftrøje og skørt, hvide forklæder, sorte huer af fløjl eller silke med en slags fremstående linnedkant, såkaldte "mansketter" for hænderne og i et sammenlagt lommetørklæde bar de en lille buket af tusindskiøn (-fryd) eller krusemynte. Deres sang i kirken var såre

skøn, så skøn, at rejsende ofte kom ind i kirken for at høre på. Om sommeren hændte det, at folk fra Viborg tog turen til Frederiks for at høre kirkesangen.

Sangbogen, man dengang benyttede, var "Petri Kirkes Gesangbuch".

Kolonisterne var tjenstvillige og gode mod deres præst. De

kunne dog ikke fordrage, at han brugte paryk og pibekrave. Købke aflagde da også begge dele, medens han var præst i Frederiks.

De havde den skik, hvis et barn døde, at anbringe en lille blomsterkrans behængt med kulørte bånd i kirkevinduet.

Kartoffeltyskernes bryllupsskikke

Var en brud frugtsommelig, tillod man ikke, som det ellers var skik, at hun bar en krans om hovedet. I stedet måtte hun bære en hvid hue. Bryllupsskikkene var noget anderledes end i de omliggende sogne. Enhver brudgom havde en såkaldt brudgomsfører. På bryllupsdagen blev brudgommen af føreren forsynet med en såkaldt "Strausz" - en smæk forsynet med kulørte bånd og flitter (metaltråde eller -stykker). En lignende strausz måtte brudepigerne skaffe føreren. Strausz'en blev hæftet på venstre bryst. Bruden og hendes piger var i det sædvanlige pæne tøj, men med bart, flettet hår. Bruden bar dog - efter omstændighederne krans eller hue. Med musik og skyderi kørte man mod kirken. Violinerne var i dagens anledning behængte med kulørte silkebånd. Med i vognen havde man en "forfriskning", som man styrkede sig på i passende afstand af kirken, inden man gik ind. - Medens Købke var præst, fik han afskaffet musikken og skyderiet.

Efter vielsen var der spisning. Menuen var gerne oksekødsuppe eller høne i peberrod; derefter flæsk med surkål. Nogle steder blev kålen blandet med

masede ærter eller masede kartofler. Præstens fik ofte særbehandling, idet der for dem alene godt kunne blive sat en stegt and eller høne og en flaske ung vin.

På alle borde var der sat brød og skåle med smør, små knaposte, brændevin og øl. Blev der serveret kaffe, var det kun for præstefamilien, brud og brudgom og de fornemste koner. Når middagen var ovre, blev der danset til ved 11-tiden om aftenen. Nu blev der serveret risengrynsgrød, ferske fisk og kalvesteg; for brudeparret gerne spækket. Under dette måltid skulle en af førerne stjæle den ene af brudens sko. Dette skulle foregå ved list og kunne være svært nok, da gommen skulle passe på, at det ikke skete. Den af brudeførerne, der fik fat på skoen, skulle give bruden en pengegave som hjælp til en vugge. Så blev der igen danset. Ofte sluttede dansen først næste morgen. Inden man så gik hver til sit, blev der serveret øllebrød og levninger fra dagen før.

Landbruget på Alheden

Kolonisterne var, som før omtalt, ihærdige avlsbrugere. Hedejorden var besværlig at arbejde i; men de drev flittigt på med deres stude. Der var dog enkelte, som havde nogle små heste; de var dog mest anskaffet for hurtigere at kunne køre til købstaden (Viborg) og derved tjene en ekstra skilling som fragtmand. Købke blev ofte kørt rundt i sognet med stude for vognen. Det gik hurtigere, end han havde forestillet sig. Med i vognen havde man en stok forsynet med jernpig, og når studene fik et stik engang imellem, kunne de nok flytte sig.

Det var ofte store arealer, der skulle brydes af heden, før man kunne dyrke noget. Jorden var fyldt med lange rødder, som ploven ofte gik fast i; ikke sjældent skete det, at plovjernet knækkede. Det samme var alen ofte skyld i. Først blev lyngen og jorden væltet over med ploven, og selv med fire stude for var dette et meget hårdt arbejde. Nu fik jorden lov at ligge på denne måde indtil omkring Sct. Hans næste år, hvor man stak ild til lyngen. Asken blev derefter nedpløjet, siden atter pløjet op, og på sådan en mark kunne der avles en ypperlig rug. Først det tredje år var jorden nogenlunde bekvem at arbejde i. Så tog man gerne et par kjærve (afgrøder), hvorefter man lod den ligge nogle år til græsning for fårene.

Gødning havde man ikke meget af. Det var kun de marker, som lå nærmest gården, der blev gødet, og selv der måtte man rationere. Kartoffler var gerne første afgrøde sammen med ærter. Det foregik ved, at man med en hakke lavede huller; deri lagde man så en klat gødning, en eller to kartofler og to til tre kronærter. På denne måde fik man to afgrøder på samme mark.

Der blev på den tid dyrket en smule boghvede, dog ikke så meget for at høste den, men for, inden den var moden, at pløje den ned og på den måde gøde jorden. Byg dyrkede man endnu mindre af, hvorimod der blev dyrket en del nogenlunde god havre. Havde man haft havre på en mark, blev den gerne udlagt til græsning for kreaturerne. Hø havde man ikke noget af, og ville man have det, måtte der køres langt efter det.

Både folk og vogn skulle så være hjemmefra i flere dage, og det fandt kun enkelte umagen værd. Det kostede jo også penge. Møddingen spredte man ud på gårdspladsen, og ovenover blev der lagt et lag fint lyng blandet med sand. Her lå det så, til det skulle anvendes.

Lyngtørv som brændsel

Ude i heden skar man store, flade tørv, da der kun få steder var adgang til mosetørv. Tørvene kørte man hjem og stakkede ved gårdene, så de på afstand lignede en fjerde huslænge.

Præsten blev hvert år af sine sognebørn forsynet med dette gode brændsel, uden det kostede ham noget; men de fik naturligvis maden de dage, det stod på.

Ved alle gårdene var der en have. I den dyrkede man kål, kålrabi og andre små rodplanter. Træer kunne man ikke få til at gro; men enkelte steder groede der dog en lille røn eller hyld. I præstegårdshaven havde man fire hylde træer placeret, så de dannede et lysthus. Et par stier var også anlagt, kantet med tusindskiøn og andre små blomster. Ribs og stikkelsbærbuske blev forsøgt, men uden held.

Velholdt præstegård

Præstegården var, da Købke overtog den, velholdt og i god stand bortset fra, at storstuen og et gæstekammer manglede gulvbrædder. Inden han rejste fra stedet, fik man dog lagt gulv i kammeret. Gården var fra ca. 1774, hvor man havde lagt to kolonigårde sammen. Hartkornet var kun 1-4-1-2, selv om det samlede areal var på ca. 1100 tdr. land, hvoraf dog hovedparten lå i lyng. En synsforretning i 1804 fortæller, at stuehuset lå parallelt med landevejen, og at der bagved lå to udlænger. Stuehuset var på 15 fag, stalden 14 og laden med bryggers 12. Alle af godt, forsvarligt bindingsværk, dels eg og dels fyr, muret med gode, brændte sten, nogle steder var skillerummene dog af rå sten, men overalt vel vedligeholdte. Tagene var forsynede med et godt og tykt lag af lyng og strå (rughalm). Brønden var 36 alen dyb, belagt med gode eg- og fyrreplanker, stilladset, jernhullet, trug og spande var i god stand. Haven var veldyrket og omgærdet af et højt og vel vedligeholdt jorddige.

Da denne synsforretning blev afholdt kun 4 år efter, at Købke var rejst, må man formode, at han har overdraget stedet i nogenlunde samme stand

Om Frederiks kirke nævner Købke, at den havde sine forstandere, der førte tilsyn, sørgede for vin og brød og altid holdt den i pæn stand.

Han kom godt ud af det med sin menighed. Om søndagen sad der næsten altid en vakker kone eller flere i deres stue for at få varmen, indtil gudstjenesten skulle begynde. Børn blev hjemmedøbte på den tid. De fleste kom til præsten, der kun undtagelsesvis blev kaldt ud. Senere blev så moder og barn indviet i kirken.

Kirken i Karup

Foruden at være præst for kolonisterne havde Købke jo også det danske anneks i Karup at varetage. Karup havde siden 1558 hørt under Thorning, men var i 1787 blevet lagt under Frederiks. Han giver følgende beskrivelse af Karup og kirken:

"Dette Sogn var overmåde sandigt og naturlig også i en stor Lyngegn. Kirken var tydelig en Levning af en større catholsk Kirke i Oldtiden; dens Loft havde en skøn Hvælving, og i Choret stod endnu et Skab med meget net forgyldte Fyldinger i Dørene og deri en gammel Stang med en Brikke på, formodentlig til at bære Hostien paa, og, om jeg mindes ret, endnu i Skabet en liden Trææske. Kirken gav man Navn af Frue Kirke. Denne Kirke havde og temmelig godt Ornat, som, om jeg husker ret, var givet af Aunsbergs Godes Eier, Etatsraad Steensen (de Steensen, Steen, død 1797. Etatsråd, herre til Aunsbjerg m.m.), hvis Navn og Præstens, saavidt jeg mindes, bar paa Ryggen. Indkomsterne vare af det tydske Sogn 200 Rdl. med Afdrag af de bestemte Procent for Tienden, som Præsten ei fik af Colonisterne. Saalænge Karup Sogn ikke var udskiftet, hvilket skeete, hvis jeg ei feiler, under Herremændene til Aunsbergs Gods, Søren Schjøtt og Hans Ægidius, Aar 1797, var Tienden på en vis Måde accorderet årlig med

Præsten, vist c. 21 Tdr. Rug, der forøgedes, saa vidt jeg erindrer, til en 28 Tdr. efter Udskiftningen. Offer og Accidenzer (x), feiler jeg ikke, beløbe sig til årlig 112 Rdl. eller måske lidt mere, dog skal upaatvivlelig findes en nøjagtig Underretning herom i en Bog blandt mine Manuscripter, hvis den ikke er forkommen ved Flytning efter min Blindhed. Jeg havde og af en Annexgaard nogle Indkomster, som jeg nu har glemt, og hver Søndag kunde jeg om Sommeren faae dejlige Ørreder af Karup Aa for 2 Sk. Pd., om Vinteren for 4 Sk., og mange til Foræring. Man kaldte derfor og Karup den tyske Præstegaards Spisekammer".

(x) præster og gejstlige embedsmænds usikre indtægter.

Til at belyse, hvor fattig Karupegnen var på den tid, nævner Købke, at der gik 100 tdr. Id. eller mere på hver td. hartkorn. Folkene var dog flittige strømpebindere. Ved at sælge strømperne til en opkøber skaffede de sig en sikkert nødvendig ekstra indtægt. Om vinteren efter den såkaldte mørkningssøvn sad både piger og karle og bandt strømper om aftenen.

Ikke noget fedt kald.

Det var ikke noget fedt kald at være præst på Alheden. Den faste løn plus, hvad han fik for forskellige tjenesteydelser som vielser, ligprædikener o.a., gav i alt små 400 Rdl. Dertil kom så, hvad han kunne få ud af præstegården. Besætningen var dog ikke stor: 4 køer (der gav meget lidt mælk), 2 heste, 2 stude og en fåreflok, som var det, der gav mest.

Geheimråd, stiftamtmand Guldberg i Århus havde købt det såkaldte Hald slot ved Viborg, og hos ham var Købke ofte gæst. Foruden sin gæstfrihed var Guldberg også kendt for at være de præster, der sad småt i det, behjælpelig med penge. Købke havde på grund af en meget streng vinter i 1797/98 (herom senere) lidt nogle slemme tab. Guldberg forærede ham da 30 Rdl., så han kunne rejse til København for at søge et bedre embede. Han ansøgte om et hospitalskald i Randers, men fik senere afslag på ansøgningen.

Samme år visiterede biskop Janson to dage i Frederiks og Karup. Ved denne lejlighed stod han fadder ved Købkes 3 uger gamle søns dåb.

Ringe skolevæsen

Købke betegner skolevæsenet som ringe, selv om lærernes duellighed på egnen vistnok lå over gennemsnittet for landsogne.

Han anså dem for mere at være bønder end lærere.

Skolelæreren i Grønhøj hed Johan Michael Keller (søn af Havredals første skoleholder Johan Georg Keller og hustru Anna Marg. Hat eller Hahn). Han betegnes som en ret ordentlig mand, der foruden at regne og skrive godt, havde et nydeligt hus og en ret vakker kone.

I Havredal hed læreren Christoffer Brauner (søn af indvandrerne Joh. Georg Brauner og hustru Anna Loefler). Også han var en god mand; flittig og efter tiden ganske duelig som lærer; men også han var mest bonde. Hans hus var ikke så velholdt som Kellers. Hvordan hans kone så ud, vides ikke. Undervisningen i Grønhøj og Havredal var naturligvis på tysk.

Karup havde siden 1777 haft Mikkel Nielsen som skoleholder. I 1791 var han blevet degn. Mikkel Nielsen Degn, som han herefter kaldte sig, kravlede i 1800 et par trin op ad den sociale rangstige ved at købe gård i Karup (Engholm).

Købkes børn blev undervist hjemme.

En forfærdelig vinter

Nytårsdag 1797 var der så tæt en tåge, at præsten og hans karl for vild på vej fra Karup til præstegården. De startede fra Karup kl. 3 om eftermiddagen og nåede først frem ved 9-tiden om aftenen. Veje i egentlig forstand kendte man ikke på heden dengang. Blev et hjulspor for opkørt, lavede man blot et nyt ved siden af. Først i 1830 blev der lavet faste veje. Vinteren 1797/98 blev den værste, Købke oplevede. Der faldt så meget sne, at han måtte hugge 7 trappetrin i sneen for at komme op til vejen for derfra at komme over i kirken. Sneen lå så højt omkring huset, at han for at kunne se den vejrhane, kirken dengang var forsynet med, måtte stå på en stol og kigge gennem det øverste af ruden. Det kom også til at knibe med tørv, og for at holde varmen måtte hele familien ofte kravle i seng ved 6-tiden om aftenen. Sidst på vinteren blev det nødvendigt at købe tørv til 3 mark for et læs for at kunne bage brød. På samme tid døde deres får og lam. Konen havde ellers taget dem ind i stuen for at pleje dem - men forgæves.

Da sneen om foråret smeltede, gik vandet ind under lederne (bjælkerne, der bærer gulvet) i huset, og de måtte dagligt bære flere spandfulde ud. Fugtigheden gjorde både konen og børnene syge. De lå syge næsten et helt år, hvilket blev en bekostelig affære. Det var da også efter denne vinter, etatsråd Guldberg - som før omtalt - forstrakte Købke med 30 Rdl.

Fik embede i en mildere egn.

For bedre at kunne forsørge familien (de havde nu 6 børn) søgte Købke til stadighed de bedre embeder, der blev ledige. En af ansøgningerne gav, til hans egen forundring, endelig resultat.

Den 4. januar 1800 blev hans kaldsbrev på Egtved-Ødsted udstedt. Tiden på den barske hede var udstået. De kunne rejse til en mildere egn. Købke var nu sognepræst i Egtved indtil 1818. I 1810 døde hans kone (10 børn havde de da, 5 drenge og 5 piger). Kort efter giftede han sig med hendes søster, Sophie Margrethe Meyer (døbt 23. maj 1763. Død 8. juli 1837 - ingen børn), som også havde været hos dem i Frederiks. 1818 flyttede de til Mern på Sjælland, hvor Købke var sognepræst, indtil han i november 1822 fik bevilget sin afsked på grund af svagelighed og tiltagende blindhed. Fra Mern flyttede de til København.

Blev fuldstændig blind

Købke fik i 1824, han var da fuldstændig blind, en mahogni-skrivekasse forsynet med tremmer til at skyde op og ned. Når papiret var lagt i kassen, fik han ved at skyde tremmerne ned det øverste af papiret frit. Når en linie var udskrevet, skød han den næste tremme op o.s.v. På denne måde skrev han sine erindringer. Sine sidste år plagedes han til stadighed af sygdom. Den 1. februar 1829 fik han fred.

Kirkebøgerne for Købkes periode på Alheden er desværre ikke mere.

Kilder:

Personalhistorisk tidsskrift. Syvende rk.

2 bd. Udg. 1917.

Valdemar Andersen: Alheden. Frederiks sogns historie. Konrad Jørgensens forlag, Kolding. 1953.

Viborg Stifts Folkeblad 6/4 1966. Valdemar Andersen: Da Karup var et af de fattigste hedesogne.

Bemærkninger over Alheden og dens Colonier af Frederik Carl Carstens, Præst på Colonien. 1839.

Politikens Danmarkshistorie bd. 10. Politikens forlag, 1964.

Ejnar Poulsen: Viborg Amts degne- og skolehistorier. 1957.